

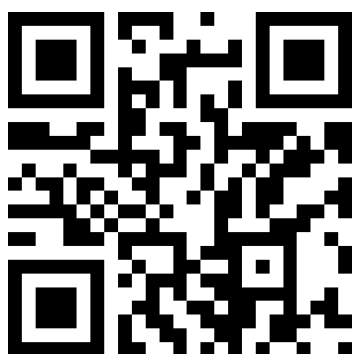
IQTISODIYOT VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYA

Onlayn ilmiy jurnal

Jild: 03 Nashr: 12 (2024)

www.mudarrisziyo.uz

ISSN: 2992-8907

O'ZBEKISTONDA SUG'URTANING RIVOJLANISHI VA MUAMMOLARI

Isayeva Xolbib Boboqulovna

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti assistenti

Sharofiddinov Nurislom

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti Iqtisodiyot ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari, jumladan, inklyuziv sug'urta va tavakkalchiliklarni moliyalashtirishning dolzarb muammolari yoritilgan. Maqola BMT Taraqqiyot dasturi (BMTTD) tomonidan amalga oshirilgan tahlillarga asoslangan bo'lib, mamlakatda mavjud sug'urta tizimini diversifikatsiya qilish va barqaror rivojlanish maqsadida inklyuziv sug'urtani kengaytirish bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Mamlakatning tabiiy ofatlarga qarshi moliyaviy strategiyasini ishlab chiqish, sug'urta kompaniyalari imkoniyatlarini kengaytirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish asosiy yo'nalish sifatida belgilangan. Sug'urta bozorida mavjud muammolar, jumladan, past moliyaviy qamrov va samaradorlikka e'tibor qaratilib, xalqaro tajriba asosida rivojlanish uchun imkoniyatlar ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: sug'urta munosabatlari, inklyuziv sug'urta, tavakkalchiliklarni moliyalashtirish, barqaror rivojlanish, tabiiy ofatlar, iqtisodiy xavfsizlik.

Ushbu maqolada BMTTDning Sug'urta va tavakkalchiliklarni moliyalashtirish jamg'armasi (IRFF) tomonidan o'tkazilgan inklyuziv sug'urta va tavakkalchiliklarni moliyalashtirish mamlakat diagnostikasining asosiy natijalari umumlashtirilgan. Ushbu qisqacha maqolaning maqsadi quyidagilardan iborat:

- O'zbekiston duch kelayotgan asosiy xavf-xatarlar, ayniqsa iqlim bilan bog'liq xatarlar
- Inklyuziv sug'urtaning hozirgi holati
- Risklarni moliyalashtirishning hozirgi holati
- O'zbekistonda inklyuziv sug'urta, risklarni moliyalashtirish va umumiy rivojlanishni rag'batlantirish bo'yicha tavsiyalar

Ushbu xulosa BMTTD va asosiy manfaatdor tomonlar, jumladan sug'urta sektori vakillari, davlat idoralari hamda rivojlanish sohasidagi boshqa ishtirokchilar o'rtasida inklyuziv sug'urta va tabiiy ofatlar xavfini moliyalashtirish bo'yicha muhokamalarga asos bo'lish va hamkorlikdagi harakatlarni rejalashtirish uchun boshlang'ich nuqta sifatida xizmat qilishga mo'ljallangan.

Ta'sirlar: mamlakatlar va jamoalarning zaifligini kamaytirish, ularning barqarorligini oshirish hamda barqaror rivojlanish istiqbollari mustahkamlash.

Natijalar: mamlakat va jamiyatning uzoq muddatli barqarorligi mahsulotlar, vositalar va xizmatlardan tortib bozorni o'zgartirishgacha bo'lgan integratsiyalashgan sug'urta, xatarlarni moliyalashtirish va investitsiya yechimlarini ishlab chiqish va joriy etish orqali yaxshilanadi.

Xavflar: zilzilalar, suv toshqinlari, qurg'oqchilik va ko'chkilar

Inklyuziv sug'urta: Hozirgi takliflar sug'urtalovchilar tomonidan taqdim etilayotgan an'anaviy mahsulotlarning past to'lovli va cheklangan qamrovli versiyalari bo'lib, bu inklyuziv sug'urta uchun mo'ljallangan bozor tomonidan deyarli qabul qilinmayapti.

Xavf-xatarlarni moliyalashtirish: Hozirda tabiiy ofatlar xavfini boshqarishning suveren mexanizmlari qo'llanilmayapti, shuningdek, xatarlarni moliyalashtirishning yaxlit strategiyasi ham mavjud emas. Yo'qotishlar hukumat tomonidan yillik zaxira jang'armasi va xorijiy homiyar mablag'lari orqali qoplanmoqda (moliyaviy taqchilik har yili 16 trillion so'mgacha yoki 1,5 milliard AQSH dollarigacha baholanmoqda).

Asosiy tavsiyalar quyidagilardan iborat: Mahalliy sug'urtalovchilarning mijozlarga yo'naltirilgan mahsulotlarni ishlab chiqish va yetkazib berish salohiyatini oshirish, mamlakatning tabiiy ofatlar xavfini moliyalashtirishga yondashuvini diversifikatsiya qilish va sug'urta va xavf-xatarlarni moliyalashtirishni milliy rivojlanish va iqlim strategiyalariga integratsiya qilish

Asosiy xavf va xatarlar

Mamlakatning 14,6 foiz hududida seysmik xavf yuqori darajada. Yuqori xavfli hududlarda aholining 50 foizi istiqomat qiladi va yalpi ichki mahsulotning 66 foizi ishlab chiqariladi.

Sezilarli zilzilalar sodir bo'lgan:

- 1966-yilda Toshkentda (Rixter shkalasi bo'yicha 5,1 ball), natijada 1966-yil qiymatida taxminan 300 million dollar zarar yetkazilgan
- 1984-yilda Gazlida (Rixter shkalasi bo'yicha 7,0 ball), bu 100 kishining jarohatlangan
- 2011-yilda Farg'ona vodiysida, bu 15 kishining halok bo'lishiga olib kelgan

➤ 2013-yilda Samarqandda, bu 25 million dollar miqdorida zarar yetkazgan

Zilzilalar natijasida yuzaga kelishi mumkin boʻlgan maksimal zarar yiliga 11,9 trillion soʻmdan (1,1 milliard dollar) oshishi taxmin qilinmoqda (bu 2020-yildagi mamlakat yalpi ichki mahsulotining taxminan 2,4 foizini tashkil etadi).

Taxminlarga koʻra, zilzilalar natijasida yuzaga kelishi mumkin boʻlgan maksimal zarar yiliga 11,9 trillion soʻmdan (1,1 milliard dollar) oshadi (2020-yilda mamlakat yalpi ichki mahsulotining taxminan 2,4 foizi).

2021-2023-yillarda moliyaviy inklyuzivlikni oshirish boʻyicha milliy strategiya (2021-yil iyul oyida tasdiqlangan). 2021-2023-yillarga moʻljallangan moliyaviy inklyuzivlikni oshirish boʻyicha milliy strategiyada jamgʻarma, kredit va toʻlovlar, xususan, kam taʼminlangan va qishloq aholisi uchun moliyaviy mahsulotlarga eʼtibor qaratilgan. Hujjatda sugʻurta haqida gapirilmagan. Hukumat strategiyada belgilangan harakatlarni amalga oshirishga qatʼiy intilmoqda va amalga oshirilgandan soʻng, inklyuziv sugʻurtani yaxshilash uchun sezilarli platforma yaratishi mumkin. Strategiya texnologik platformalar orqali tarqatish va mijozlarga kirishni qamrab oladi; mijozlarga jismoniy kirishni yaxshilash; moliyaviy savodxonlikni oshirish; isteʼmolchini himoya qilish; mijozga yoʻnaltirilganlik; samaradorlikni oshirish uchun monitoring tuzilmalari va boshqalar.

Sugʻurta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini taʼminlash chora-tadbirlari toʻgʻrisida: Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yildagi "Oʻzbekiston Respublikasining sugʻurta bozorini isloh qilish va jadal rivojlantirishni taʼminlash chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi PQ-4412-son qarorida "sugʻurta bozorini 2019-2022-yillarga moʻljallangan maqsadli koʻrsatkichlarni jadal rivojlantirish"ga start berilgan.²⁷ Ushbu chora-tadbir sugʻurtaga kirib borish va mahsulotlar soni boʻyicha aniq maqsadlarni oʻz ichiga oladi, shuningdek, samaradorlikni oshirish va xarajatlarni kamaytirish uchun elektron sugʻurta siyosatini va yangi IT-yechimlarini ishlab chiqishni nazarda tutadi.

Qishloq xoʻjaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga moʻljallangan strategiyasi (2019-yilda tasdiqlangan): Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yilda imzolangan "Oʻzbekiston Respublikasi qishloq xoʻjaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga moʻljallangan strategiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi PQ-4575-son qarori bilan 2020-yilda kreditlash va sugʻurtalash mexanizmlarini takomillashtirish boʻyicha koʻrsatmalar berildi qishloq xoʻjaligi va oziq-ovqat tarmogʻining strategik ustuvor yoʻnalishlari va ehtiyojlariga muvofiq. Qarorda "tavakkalchilikning yangi turlarini joriy etish"ga alohida eʼtibor qaratilgan qishloq xoʻjaligida sugʻurta."

Oʻzbekiston sugʻurta bozorining professional ishtirokchilari uyushmasi (Sugʻurtalovchilar uyushmasi): Sugʻurtalovchilar uyushmasi ham sugʻurta bozorini rivojlantirishda muhim rol oʻynaydi va Prezidentning PQ-4412-son qarorida "sugʻurtalovchilar faoliyatini jonlantirish va samaradorligini oshirishda uyushmaning rolini kuchaytirish"1 vazifasi belgilangan. Biroq, 2020-yil oxirida 40 ta litsenziyalangan kompaniyadan atigi 16 tasi aʼzo boʻlgan va assotsiatsiyada kadrlar yetishmagan. Uning yaxshi ishlaydigan va samarali tashkilotga aylanishi uchun vaqt va salohiyatni oshirish kerak boʻladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Bank, “Uzbekistan Overview”, 2022. Available at <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/overview>.
2. International Finance Corporation, Enhancing Financial Capability and Inclusion in Uzbekistan: A Demand-Side Assessment (Washington, D.C., 2020).
3. “Шавкат Мирзиёев — о бедности в Узбекистане” (“Shavkat Mirziyoyev – on poverty in Uzbekistan”), Gazeta.uz, 27 February 2020. Available at <https://www.gazeta.uz/ru/2020/02/27/poverty/>.
4. International Finance Corporation, Enhancing Financial Capability and Inclusion in Uzbekistan: A Demand-Side Assessment (Washington, D.C., 2020).
5. Uzbekistan, State Statistics Committee, “Demography”, Open Data. Available at <https://stat.uz/en/official-statistics/demography>.
6. International Fund for Agriculture Development, “Uzbekistan Overview”, 2022. Available at <https://www.ifad.org/en/web/operations/w/country/uzbekistan>.
7. World Bank, Uzbekistan: Agri-Food Job Diagnostic (Washington, D.C., 2020). Available at <https://documents1.worldbank.org/curated/en/249531601269906462/pdf/Uzbekistan-Agri-Food-Job-Diagnostic.pdf>.
8. Eugene Gurenko and Tatiana Skalon, Disaster Property Insurance in Uzbekistan: Overview and Recommendations (Washington, D.C., World Bank and Global Facility for Disaster Reduction and Recovery, 2020). Available at <http://documents1.worldbank.org/curated/en/617231591599422910/pdf/Disaster-Property-Insurance-in-Uzbekistan-Overview-and-Recommendations.pdf>.
9. Eugene Gurenko and Denisa Dumitru, Mitigating the Adverse Financial Effects of Natural Hazards on the Economies of Central Asia: A Study of Catastrophic Risk Financing Options (Washington D.C., World Bank, UNISDR, CAREC, 2008). Available at https://www.preventionweb.net/files/11742_mitigatingtheAdverseFinancialEffect.pdf.
10. Conversion rate: US\$1 = UZM 10,788, as per oanda.com, accessed 25 January 2022. This rate is used throughout this document.
11. Gurenko and Skalon, Disaster Property Insurance in Uzbekistan